

GRADSKA BOLNICA (BOLNICA SV. DUHA) RIJEKA - OKOLNOSTI PREMJEŠTAJA IZMEĐU DVAJU SVJETSKIH RATOVA

Muzur, Amir; Škrobonja, Ante

Source / Izvornik: **Acta medico-historica Adriatica, 2005, 3, 11 - 22**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:184:193155>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-26**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Medicine - FMRI Repository](#)

GRADSKA BOLNICA (BOLNICA SV. DUHA) RIJEKA – OKOLNOSTI PREMJEŠTAJA IZMEĐU DVAJU SVJETSKIH RATOVA

RIJEKA CITY HOSPITAL (SANTO SPIRITO
HOSPITAL): THE CIRCUMSTANCES OF ITS MOVING
BETWEEN THE TWO WARS

Amir Muzur¹, Ante Škrobonja²

SUMMARY

It is well known that the Rijeka City Hospital was transferred, in the period between the two world wars, from its old location (ex Cambieri Square), where the hospital had existed since 1823, into the complex of the up-to-then Navy Academy, where the hospital exists up to our days. Correcting the imprecise data from the literature on the time and the circumstances of the translocation, the present paper offers archival evidences of the taking-over of the Navy Academy by the City Hospital already in 1919, as well as of its gradual moving in, its rebuilding, expanding, and modernization, which lasted for about fifteen years.

Key words: History of medicine, 20th century; hospitals, Rijeka, Croatia

Traslocato negli splendidi edifici, che in primo luogo la vittoria delle armi italiane, poi la generosità del Governo nazionale e di quello di Fiume hanno permesso al nostro Municipio di offrirgli, il nostro ospedale sta per divenire una delle istituzioni più ammirate della città: é ora dovere di noi medici di far sì che quest' ammirazione non si arresti alla bellezza esteriore del parco e degli stabili, ma che si sappia che l'istituto adempie con onore a tutte le sue funzioni [1].

¹ Amir Muzur, docent na Medicinskom i Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci

² Ante Škrobonja, profesor na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci

Adresa za dopisivanje: Doc. dr. sc. Amir Muzur, Vrutki 21, 51214 Opatija.

E-mail: amirmuzur@yahoo.com

Slika 1. Stara zgrada Bolnice Sv. Duha na nekadašnjem Trgu G. B. Cambierija (danas Ciottina ulica)

Figure 1. The old building of Santo spirito Hospital (ex G. B. Cambieri Square, today the Ciotta Street)

Ova patetična preambula pisma koje u siječnju 1924. primarij riječke bolnice dr. Lionello Lenaz, donedavni ministar prosvjete u D'Annunzijevoj vladi, upućuje gradskom poglavarstvu, nije ništa drugo doli uvod u traženje dodatnih sredstava, u ovom slučaju za nabavu elektrokardiografa. Zanimljivija od dodvoravanja medicine vlastima, toliko tipičnog i svezvremenskog za naše podneblje, jest njegova tvrdnja da je bolnica početkom te, 1924. godine već na svojim nogama, da svi odjeli raspolažu prostranim dvoranama s uglavnom obnovljenim namještajem, najmodernijim instrumentima, da se radiološki kabinet pretvara u odjel za radioterapiju, da postoji kemijski laboratorij i da se uređuju patoanatomski i bakteriološki kabineti [2].

S obzirom na dosadašnju literaturu, podaci iz pisma Lionella Lenza prilična su novost. Naime, dosad se tvrdilo da je Bolnica Svetog Duha preselila u zgradu bivše Vojne pomorske akademije 1923. – 1924. [3] odnosno 1931. – 1933. [4]. Istina je da je preseljenje bolnice trajalo godinama i da se događalo postupno, ali se prijelomni trenutak u pretvaranju Vojne pomorske akademije u bolnicu dogodio znatno prije.

Kao što je općenito poznato, Rijeka je iz Prvoga svjetskog rata izašla podijeljena na hrvatski lobi okupljen oko Narodnog vijeća, talijanski, koji je priznavao autoritet tijela *Consiglio Nazionale di Fiume* predvođenog liječnikom Antoniom Grossichem, i autonomaški. Premda su Maksimovićeve srbijanske trupe nakratko zauzele grad, Talijani su vrlo brzo uspjeli izvojevati povlačenje Srba i, suprotno obećanjima, sami postali okupatorima. U očekivanju međunarodne arbitraže i “pravičnog” rješenja o kojemu je svaka strana imala posve različite ideje i iluzije, grad je morao funkcionirati u nimalo jednostavnim uvjetima. Institucije propale i raspadnute Austro-Ugarske gasile su se još godinama, a nove, riječke, bile su uglavnom definirane i limitirane privremenošću. Još travnja 1924. zagovara se u riječkom dnevniku *La vedetta d'Italia* preustroj gradskog Ureda za higijenu (*Ufficio d'igiene*) budući da je aktualni “mađarski Zakon o zdravlju više inspiriran policijskim nego modernim profilaktičkim načelima”[5]. U vrijeme rata djelovala je bolnica u Albergo degli Emigranti koju je vodio mađarski Crveni križ. Inventar i sanitetski materijal iz te bolnice, međutim, uništile su ili razgrabile u listopadu 1918. austrougarske trupe i poslije francuske koje su ondje bile smještene [6].

U kompleks, tada već bivše, Vojne pomorske akademije, sa središnjom zgradom završenom u listopadu 1857. [7], uselila je poljska bolnica talijanske vojske. Odlukom Upravnog odbora *Consiglio Nazionale di Fiume*, donijetoj na sjednici održanoj 23. lipnja 1919., cjelokupni kompleks Akademije trebao se dodijeliti riječkoj Općini radi preuređenja u opću gradsku bolnicu, dok je talijanskoj vojnoj poljskoj bolnici ponuđen smještaj u zgradi bivše mađarske osnovne škole [8]. Na poziv komande savezničkih okupacijskih snaga (*Corpo d'occupazione interalleato*), posebno je povjerenstvo u čijem je sastavu, osim predstavnika Općine, Talijanske ratne mornarice i drugih, kao primarij Gradske bolnice bio i Lionello Lenaz, obavilo u kolovozu 1919. primopredaju triju katova lijevog krila središnje zgrade bivše Akademije, zaduživši Talijansku mornaricu da preuzme zatečene gomile didaktičkog materijala [9]. Već dva mjeseca poslije spominje se da je preseljen internistički odjel (*sezione medica*) s pripadajućim bolničarkama pa se traži dozvola pristupa i građanstvu.

Lokalitet s kojega se riječka gradska Bolnica Svetog Duha seli u kompleks bivše Akademije tada je, u prvim godinama poraća, nosio adresu Piazza Cambieri, a danas se nalazi u Ulici Fiorella LaGuardije, preko puta Pomorskog fakulteta. Ni to nije bila prva lokacije riječke bolnice, već samo zgrada u koju se bolnica premjestila 1823. iz Staroga grada [10].

Slika 2. Zgrada bivše Vojno-pomorske akademije nakon Prvoga svjetskog rata postupno je prenamijenjena u gradsku bolnicu

Figure 2. After WWI, the building of ex Navy Academy was gradually transformed into city hospital

Nakon preseljenja bolnice u kompleks Akademije, između dvaju ratova, u zgradu na Cambierijevu trgu uselila je žandarmerijska vojarna (*Caserna dei carabinieri*), a nakon Drugoga svjetskog rata ondje će biti uređeni stanovi pripadnika JNA.

Preseljenje bolnice u prostore Akademije nije teklo ni brzo ni jednostavno. Još početkom prosinca 1919. u zgradi još uvijek ima vojske, a bolesnici gradske bolnice smješteni su samo na trećem katu [11]. U siječnju 1920. tek je nabavljeno živo vapno od Nicole Peruginija iz Voloskog, angažiran je soboslikar Pietro Blasich, a u veljači pred Akademijom još uvijek stoji vojni autopark [12]. U lipnju 1922. nalaže se inženjeru Giorgiu Conighiju da posjeti ustanovu za mentalno poremećene u Grazu i izvidi kakve se brave i prozori ondje upotrebljavaju kako bi nešto slično mogao primijeniti i u Rijeci. U listopadu 1922. pak, u vrijeme kada se kao primarij bolnice spominje Ruggero Grossich [13] i kada psihijatrija napušta Piazzu Cambieri, najavljuje se nabava dva dizala za ambulantne bolesnike i dva za krevete, a navodi se i da, upravo zbog nedostatka dizala, kirurški odjel još uvijek ne može biti otvoren. U kolovozu 1923. raspisuje se natječaj za nabavu predmeta od porculana i stakla, aluminijskoga kuhinjskog posuđa, čeličnog pribora za jelo i jednog sefa tipa *Wertheim* [14], a krajem listopada te godine za nabavu 300 pari kožnih papuča za bolesnike, 300 mrtvačkih kovčega s križevima, 1000

ručnika i drugih potrepština nove bolnice [15]. Drveni namještaj priskrb-
ljuje Antonio Stanflin, krevete, željezni namještaj i parkete tvrtka *Unione*
– *società anonima fiumana per costruzioni*, staklariju, porculan i svjetiljke
Giuseppe Kornitzer. Izgleda da je glavni dio bolnice sa stare lokacije pre-
seljen ljeti 1923. godine.

Osim glavne zgrade, kompleks bivše Akademije sadržavao je i zgradu
dotadašnje Vojne bolnice (*Ospedale militare* ili *Ospedale di riserva*) koja je
nakon preuzimanja preuređena u psihijatrijski odjel. Nedaleko od vojne
bolnice stajala je zgrada skladišta intendature (*Magazzino della sussisten-
za militare*), danas upravna zgrada KBC-a. Zgrada bivše Akademijine
“bolničice” (*Ospedaletto dell’Accademia di Marina*) preuređuje se 1924. u
Odjel za tuberkulozu (današnja Klinika za otorinolaringologiju), a u
listopadu 1926. podiže se kat na zgradi Odjela za akutne zarazne bolesti
[16].

Logično, s preseljenjem i preuređenjem rasli su i troškovi i premašivali
prvobitna anticipiranja. U veljači 1920. za troškove preseljenja bolnice
odobrena je svota od nešto iznad 15 milijuna kruna, zasnovana na pre-
dračunu gradskoga Tehničkog ureda, pripremljenom u listopadu 1919.,
koji je predviđao popravak i uređenje glavne zgrade, uređenje sporednih
zgrada u kojima su trebali biti smješteni stanovi časnih sestara [17] i
službenika (izgrađena 1901. [18] uz današnju Krešimirovu ulicu) i Odjel
za okulistiku, kao i izgradnju novih paviljona za mrtvozorstvo i psihijatri-
ju te praonice [19]. Samo u dva ljetna mjeseca 1922., za radove na
adaptaciji Akademije utrošeno je 45 tisuća u međuvremenu uvedenih
lira. U travnju 1924. bolnica traži kredit od 150 tisuća lira za nabavu
posteljine [20], a u srpnju 1925. uređenje Očnog odjela i prosekture
(današnji Zavod za sudsku medicinu) stoji Općinu još 16.200 lira [21]. U
jednome se trenutku čak, radi smanjivanja troškova, predlagala i uvijek
nepopularna mjera otpuštanja i utrnuća radnog mjesta dvojice noćnih
čuvara i jednog kurira [22]. Sam raspored unutar glavne zgrade pak nije
se toliko razlikovao od današnjeg: u prizemlju je bila smještena
Radiologija, prva pomoć, ambulante, ljekarna i kuhinja, a na drugom
katu Internistički odjel sa 156 kreveta, dvjema sobama za teške bolesnike
i trima sobama II. klase [23].

Početak 1920-ih za riječku je politiku ništa manje turbulentan od
Velikog rata. Iskoristivši oklijevanje svijeta, pjesnik, pustolov i osvajač
ženskih srdaca Gabriele D’Annunzio ulazi potkraj 1919. u Rijeku na čelu
čete ardita i zasjeda za godinu dana u palači bivšega mađarskog guvernera,

proklamirajući *Reggenza del Carnaro* i prvi fašistički ustav. Članom njegove Vlade postaje i primarius Gradske bolnice Lionello Lenaz, zauzevši mjesto rektora, tj. ministra prosvjete. Već za Božić 1920., međutim, pritiskute Rapallskim sporazumom s Kraljevinom SHS, regularne talijanske trupe kanonadom istjeruju D'Annunzija i ustoličuju autonomašku Zanellinu vlast Slobodne Riječke Države. Ubrzo potom, međutim, crnokošuljaši protjeruju Zanellu i pripremaju teren za preuzimanje Rijeke, prepuštene komotnošću karadorđevićevske diplomacije Italiji Rimskim ugovorom iz 1924. godine.

Te, 1924. godine riječka općina se, osim raspisivanja novih natječaja za nabavu namještaja za novu bolnicu [24], bavi i preustrojem Zaklade Antonija Grossicha iz koje će se godišnje dodjeljivati tri stipendije mladim Riječanima za usavršavanje u zemlji ili inozemstvu i druge potpore njihovu studiju [25]. I nasljednici inženjera Pietra Colettija osnivaju zakladu u korist bolnice, s time da će se iznos kamata na glavnicu od 500 lira svake godine za Dan aneksije Rijeke Italiji dodjeljivati jednom gradskom siromahu koji je otpušten iz bolnice [26]. Doktor Leone Spetz Quarnari, djelatnik bolnice, moli Upravu bolnice da sufinancira njegov boravak pri Sveučilištu u Milanu gdje će se usavršavati u mikrobiologiji i imunologiji. Vojni guverner Rijeke, međutim, kao krajnja instancija kojoj je molba proslijeđena, odgovara tek djelomično pozitivno, spreman na pokrivanje troškova putovanja i kotizacije [27]. Vjersku službu nad bolnicom 1924. preuzima kapucinski konvent [28], a bolničkim kapelanom biva imenovan Luigi Maria Torcoletti, pasionirani historiograf, s mjesečnom plaćom od 350 lira [29]. Na popisu riječkih siromaha koji imaju pravo na besplatno liječenje nalazi se 265 imena [30], a strani državljani mogu biti primljeni na liječenje u bolnicu samo uz dozvolu gradonačelnika [31]. Zdravstvena služba XXVI. pješackog puka izvješćuje gradski Ured za higijenu o znatnom porastu "spolno-sifilitičkih bolesti zbog nečistih snošaja obavljanih u javnim kućama ovoga grada" [32], s naglaskom na najnoviji slučaj inicijalnog sifilisa u vojnika koji je imao jedan jedini snošaj u bordelu na adresi Via della Polveriera 32 [33]. U to doba, dakle, sredinom 1920-ih, u Rijeci djeluje osam javnih kuća [34]. Koliko je taj zanat bio razvijen, ali i prihvaćen, govori i to što se i Dermosifilopatski odjel bolnice, dovršen srpnja 1923., poluslužbeno nazivao *Padiglione prostitute* pa se tražila i dozvola za gradnju zida koji bi odvojio venerične bolesnice od kožnih [35].

Molba Lionella Lenza s početka naše pripovijesti urodila je plodom: bolnica je u studenome 1924. dobila prvi, moderan elektrokardiograf,

kupivši ga za 20.000 franaka od jedne francuske tvrtke [36]. Međutim, daleko je od istine da je ustanova samo sjajila, kako ostatak Lenčeva pisma sugerira. U studenome 1924. gradski je Ured za higijenu proveo istragu nad dvama bolničarima – Micheleom Fantinijem i Mariom Bratosem, koji su se, prema pisanju *La vedette d'Italia*, oglušili o poziv za pomoć stanovite gospođe koju je na ulici bila ulovila “iznenadna slabost”. Istraga je ustanovila da je intervencija ipak bila pravodobna i da se nije radilo o daminoj “slabosti” već o pijanstvu [37]. Disciplinski su se problemi znali pojaviti i prije, primjerice, 1922. kada je bolničar Carlo Clemencich pobjegao s novcem primljenim za povratak u domovinu bolesnika, a bolničar Amedeo Novak okrao bolnicu [38], ili 1927. kada je zbog utaje uhićen bolnički rizničar Oscarre Ferlan [39]. Pa ni tolika politička previranja nisu mogla proći bez posljedica za bolnicu i njezine djelatnike: krajem 1925. riječki kvestor prijavljuje dr. Artura Yelloushega, riječkoga općinskog protofizika, kao bivšeg “austrijskog propagandista” kojega su poslije, zbog interniranja riječkih italofila u Mađarsku u vrijeme rata, legionari do krvi izmlatili (*bastonato a sangue*) [40]. Kao nepodobne kvestor označava i liječnike Antonija Capudija i Giovannija Perinija, “zanellijanske autonomaše”, za Leona Spetza Quarnarija kaže da “iskazuje republikanske ideje”, a Dantea Currija, pokrajinskoga pristavnog liječnika, Ippolita Sterzija, Itala Cattarinija i Olinta Padovanija [41] ističe zbog uzorna morala [42]. Koliko su doista posljednja četvorica bili uzoriti, otkriva slučaj dr. Dantea Currija, rođenjem Tršćanina, koji je, premda angažiran na sve strane [43], bio osuđen na šest mjeseci zatvora zbog prijevare i krivog svjedočenja [44].

Kada su se stvari, barem politički, donekle stabilizirale, Vlada se odlučila dekretom od 21. travnja 1926. besplatno dodijeliti riječkoj općini zgradu bivše vojne bolnice (*Ospedale militare*; stari lazaret), s time da Općina popravi dio zgrade koji ne pripada vatrogascima i preda financijskoj policiji ili žandarmeriji. Kompleks bivše Vojne pomorske akademije Vlada besplatno dodjeljuje Gradskoj bolnici, a bolnica kompleks može preuzeti čim stekne status pravne osobe. Bolnica pak mora dio zgrade u Viale Mussolini (danas Krešimirova) ustupiti Dobrotvornom društvu (*Congregazione di carità*) za urede, a sve što joj nije potrebno mora predati Općini [45]. Gradska je bolnica doista postala pravnom osobom u listopadu 1929. godine. Općina Rijeka nizom se ugovora iz 1931. – 1933. odrekla u korist bolnice još nekih parcela koje su smatrane imovinom bivše Akademije, a ne Vojne bolnice. Bolnica je zauzvrat 1934. prepustila neke čestice Općini i obvezala se da u jednom dijelu pojasa širine 29

metara od Viale Mussolini (danas Krešimirova) neće uopće graditi, odnosno da u drugom dijelu pojasa neće graditi zdanja viša od jednokat-nica [46].

Nekako u to vrijeme, 1928., raspisuje se i natječaj za primarija Psihijatrijskog odjela, na koji stiže pet prijava. Da li zbog svojih kvaliteta ili zbog činjenice da je njegovu “političku biografiju” (*Appunti sul curriculum politico*) poslao glavom i bradom gradonačelnik i *gran ufficiale* Riccardo Gigante [47], na natječaju je pobijedio Giovanni Dalma, 33-godišnji Riječanin koji će, jednom poslije, biti i suosnivačem jednoga medicinskog fakulteta u Argentini.

Krajem 1920-ih Rijeka ima 50.000 stanovnika, 8 ljekarni, 9 zubnih tehničara, 22 babice i 42 liječnika (od kojih 11 bolničkih) i 5 zubnih liječnika [48]. Premda će, kao i uvijek i svuda, riječki medicinski kadar doživljavati promjene [49], deset godina poslije u Rijeci će djelovati samo 28 liječnika, od kojih deset u Gradskoj bolnici [50]. Sa stjecanjem statusa pravne osobe 1929., stvorili su se uvjeti za ustoličenje Uprave, čime je prestala funkcija i petogodišnji mandat “izvanrednoga bolničkog povjerenika” dr. Giuseppea Cobianchija. U prvi Administrativni savjet (*Consiglio amministrativo*) bolnice 22. travnja 1930. ušli su odvjetnik Giovanni Stiglich kao predsjednik te Ettore Cidri, Leo Luciano, dr. Arturo Meichsner i dr. Antonio Sablich.

Moguće je da je bolnica, zbog sporosti njezina premještanja i rasta troškova adaptacije kompleksa u koji je postupno useljavala, doživljavala i kritike i napade, kako tvrde neki izvori [51]. Međutim, teško je oteti se dojamu da se ipak radilo o velikom kvalitativnom koraku naprijed u povijesti riječke medicine. Nije to bio ni prvi ni posljednji takav korak: na kraju krajeva, kad čovjek zaroni u arhivsku prašinu, otkrije samo da je ovaj grad prije osamdesetak godina imao teškoća s financiranjem zdravstva, ponovljenim općinskim kreditiranjem bolnice, sa selidbom i širenjem bolnice u moderniji kompleks – briga koje nam se čine nekako poznatima.

IZVORI I LITERATURA

1. Državni arhiv u Rijeci. JU-2, E 269/1919.
2. Ibid.
3. Nikola Korin, *Razvoj medicinske misli u Rijeci* (Rijeka: Zavod za zaštitu zdravlja, 1966), 32; Nikola Korin, "Zdravstvo", u: *Rijeka*, ur. Duško Berlot (Zagreb: Grafički zavod Hrvatske, 1970).
4. Radmila i Marijan Matejčić, *Ars Aesculapi: prilozi za povijest zdravstvene kulture Rijeke i Hrvatskog primorja* (Rijeka: ICR, 1982), 157; Radmila Matejčić, *Kako čitati grad: Rijeka jučer, danas*, 3. izd. (Rijeka: ICR, 1990), 211; Milan Zgrablić, *Korijeni i povijest interne medicine u Rijeci uz okolnosti koje su utjecale na njezin razvoj* (Rijeka: Menora, 1999), 380–383.
5. *La Vedetta d'Italia*, 13. IV.1924.
6. DAR. JU-2, E 486/1924.
7. Opširnije o samoj zgradi i njezinoj institucionalnoj i arhitektonskoj povijesti vidi u: R. i M. Matejčić, *Ars Aesculapi*, 155–159.
8. DAR. JU-2, E 269/1919.
9. Ibid.
10. Vidi opširnije o povijesti riječke gradske bolnice u: (Anonimno), *Cenni storici del Civico spedale di Fiume pubblicati a di 20 Maggio 1872 mentre si festeggiava il terzo secolo della sua fondazione* (Fiume: Stabilimento Tipo-Litografico di Emidio Mohovich, 1872), 3–10; Silvino Gigante, "Appunti sulle condizioni igieniche e sanitarie della Fiume d'altri tempi," *Bullettino della deputazione fiumana di storia patria* 2 (1912): 51–52 (48–81); Marijan Matejčić, "Osnivanje riječke gradske bolnice 'Sv. Duha' kao samostalne zdravstvene ustanove 1. I. 1880. godine," *Acta historica medicinae pharmaciae veterinae* 11, br. 1–2 (1971): 109–120; Amir Muzur i Ante Škrobonja, "Zdravlje i zdravstvo u Rijeci u Adamićevo doba," u: *Adamićevo doba*, ur. Ervin Dubrović (Rijeka: Muzej grada Rijeke, 2005.).
11. DAR. JU-2, E 269/1919.
12. Ibid.
13. Ibid.
14. *Avvisatore ufficiale del Municipio di Fiume* XXIII, br. 12, 10. VIII. 1923.
15. *Avvisatore ufficiale del Municipio di Fiume* XXIII, br. 15, 20. X. 1923.
16. DAR. JU-2, I 9/26.
17. O sestrama milosrdnicama i školi za bolničarke pri Bolnici Sv. Duha, usporedi: Zgrablić, *Korijeni i povijest interne medicine*, 383.
18. Ibid., 380.

19. DAR. JU-2. E 269/1919.
20. DAR. JU-2, E 545/1924.
21. Ibid.
22. DAR. JU-2, E 545/1924.
23. DAR. JU-51 (Tehnički ured), kutija 100.
24. *Bollettino Ufficiale di Fiume* No. 1, 19. I. 1924.
25. *Bollettino Ufficiale di Fiume* No. 14, 28. IV. 1924.
26. DAR. JU-2, E 546/1924.
27. DAR. JU-2, E 47/1924.
28. DAR. JU-2, E 561/1924.
29. DAR. JU-2, E 66/1924.
30. DAR. JU-2, E 329/1924.
31. DAR. JU-2, E 577/1924. Posebnim ugovorom koji je vrijedio do izgradnje Banovinske bolnice u Sušaku 1934., Kraljevina SHS osigurala je 150 kreveta za svoje građane u Bolnici Sv. Duha. Zgrablić, *Korijeni i povijest interne medicine*, 383.
32. "... di malattie venereo-sifilitiche dovute a coiti impuri praticati in case di tolleranza di questa città". DAR. JU-2, E 312/1924.
33. Ibid.
34. DAR. JU-6, kutija 1098, dopis od 15. VII. 1924.
35. DAR. JU-2, E 269/1919.
36. DAR. JU-2, E 451/1924.
37. DAR. JU-2, E 460/1924.
38. DAR. JU-2, E 545/1924.
39. DAR. JU-6 (Prefektura), kutija 43.
40. DAR. JU-6, kutija 42.
41. Dr. Olinto Padovani primljen je na rad u Rijeku početkom 1924. odlukom Medicinskog savjeta (*Collegio medico*, koji su činili predsjednik dr. Sichich, dr. Lenaz, dr. Grossich i dr. Holtzabeck), zajedno s dr. Mariom Stefancichem (čiji je prijam uvjetovan stjecanjem talijanskog državljanstva) i dr. Ugom de Meichsnerom (koji je umro već u veljači 1925.). DAR. JU-2, E 40-166, 1924.
42. Ibid.
43. Bio je primarius Gradske bolnice u Voloskom, pomoćnik primarijusa riječke Gradske bolnice, liječnik Socijalnog osiguranja (*Cassa ammalati*), liječnik Nacionalnog instituta za nesreće na radu i medicinski savjetnik Državnih željeznica.

44. DAR. JU-6 (Prefektura), kutija 42.
45. DAR. JU-2, H 40-26.
46. Ibid.
47. DAR. JU-6, kutija 43.
48. Liječnici su Giuseppe Angiolicchio, Mario Blasich, Vladimir Blaž, Gino Bossi, Antonio Capudi, Italo Cattarini, Amedeo Cobau, Dante Curri, Giacomo Falk, Dav. Friedmann, Isidoro Garofolo, Ruggero Grossich, Vladimir Halavanja, Antonio Hoebert, Lodovico Holtzabek, Matteo Jakovčič, Arturo Jellouscheg, Pietro Keszty, Guido Lenaz, Lionello Lenaz, Arturo Maxer, Milan Mihich, Carlo Otto, Olinto Padovani, Isabella Pagan, Giovanni Perini, Otello Persich, Emma Peterdi, Casimiro Petranich, Albino Phillipovich, Celso Pincherle, Ernesto Pincherle, Antonio Pozder, Giovanni Scrobogna, Antonio Schwalba, Arturo Schweitzer, Ermanno Sichich, Leone Spetz Quarnari (primarij Gradske bolnice), Alcide Stefic, Francesco Sterk, Ippolito Sterzi i Dario Tuchtan. Zubni liječnici su Desiderio Dalma, Nicolò Johnson, Edmund Krausz, Anastasio Pachany i Bruno Polacco. *Guida generale di Trieste e delle Province del Friuli, di Gorizia, Istria, Trieste, Fiume, Zara* (Trieste: Vitoppi, Wilhelm & C., 1928), 1921.
49. Godine 1935. u bolnici rade dr. Giorgio Maraspin i dr. Giorgio Lado, predsjednik Bolničkog savjeta Rijeke (*Consiglio ospitaliero di Fiume*). DAR. JU-6, kutija 42.
50. DAR. JU-6, kutija 268. U Bolnici rade Dante Curri, Viktor Finderle, primarijus Ruggero Grossich, Holtzabeck, pedijatar Judica Letizia, Maxer Neuhold, Philippovich, dermatolog Antonio Pozder i Leone Spetz Quarnari.
51. Usp. Danilo Klen, ur. *Povijest Rijeke* (Rijeka: Skupština općine Rijeka/ICR, 1988), 314; Nikola Korin i Drago Vrbanić, "Povijest zdravstvene kulture na području Rijeke", *Dometi* 4–5 (1985): 59 (53–62).

SAŽETAK

Poznato je da je riječka Gradska bolnica u razdoblju između dvaju svjetskih ratova doživjela premještanje sa starog lokaliteta (ex Piazza Cambieri) gdje se bila skrasila 1823., u kompleks zgrada dotadašnje Vojne pomorske akademije gdje se nalazi i danas. Ispravljajući dosadašnje neprecizne navode o vremenu i okolnostima premještanja, ovaj rad donosi arhivske dokaze o preuzimanju zgrade Vojne pomorske akademije već 1919. godine, kao i o postupnom useljavanju bolnice, njezinoj dogradnji, pregradnji i modernizaciji koja je trajala petnaestak godina.

Ključne riječi: povijest medicine, XX. st; bolnice, Rijeka, Hrvatska

Zahvala

*Bez pomoći gospodina Ivana Peranića iz Državnog arhiva u Rijeci,
ključni dokumenti na kojima je utemeljen ovaj rad ne bi bili pronađeni.
Autori mu se stoga ovom prigodom najsrdačnije zahvaljuju.*